

üggyel, figyelemmel a nemrég hatályba lépett, a kulturális kifejezés sokszínűségének védelméről és előmozdításáról szóló, 2005-ben született Egyezményre is.

Európai szinten a FIM és a FIA felhívja az Európai Unió intézményeit és a Tagállamokat, hogy *hajtják végre* az Európai Parlament 1999. március 9-i, a művészek az Európai Unióban elfoglalt szerepéről és helyzetéről szóló határozatát, valamint a a művészek társadalmi helyzetéről szóló, 2007. június 7-i határozatot.

Az 5 legfontosabb politikai javaslatunk:

Az előadóművészek atipikus helyzetéhez igazított új jogi és intézményi keretek kialakítása

A FIM és a FIA felhívja az Államokat olyan új jogi és intézményi formák és keretrendszerek kidolgozására, melyek figyelembe veszik az előadóművészek sajátos munkakörülményeit, és szerződéses helyzetüktől függetlenül megfelelő egészségügyi biztosítást, társadalombiztosítást, kedvező és rugalmas adózási és nyugdíjprogramot biztosítanak számukra. Hasonlóképpen, az előadóművészek szerződése, a benne foglalt jogviszonytól függetlenül, tartalmazzon teljes körű, általános és kötelező balesetbiztosítást anélkül, hogy ez a művész számára külön költséget jelentene. A fentiek elérését célzó folyamat, ahol lehetséges, a nemzetközi szintű párbeszéddel, valamint tapasztalatcserével, bevált gyakorlati alkalmazások megosztásával és ismertetésével is megerősíthető és elősegíthető.

Az előadóművészek alapvető munkavállalói jogai

Az előadóművészek részére státuszuktól függetlenül garantálni kell a legalább az alapvető munkavállalói jogokat. Ezek megállapítása során különös tekintettel kell lenni a szektor sajátos jellemzőire és a művész-státusz fenntartásának szükségességére. A cél az, hogy minden előadóművésznek biztosítsák az alapvető munkavállalói jogokat, akár alkalmazott, akár "vállalkozó" művésztől van szó (különösen a kollektív szerződésekből származó előnyöket és jogokat illetően). Hasonlóképpen, minden előadóművésznek, a szabadúszókat és a "kényszervállalkozókat" is beleértve lehetőséget kell biztosítani az élethosszig tartó tanuláshoz és továbbképzéshez. A FIA és a FIM felhívja az Államokat, hogy vegyék figyelembe az előadóművészek sajátos és különleges pályamódosítási igényeit, dolgozzanak ki olyan stratégiákat, melyek ezen igényeknek megfelelnek, s melyek ezáltal elősegítik, hogy az előadóművészek minél nagyobb számban maradhassanak a munkaerőpiacon.

Hatékonyabb koordináció és világosabb kommunikáció a mobilitás megkönnyítése érdekében

Ha európai szinten, határokon átnyúló együttműködések keretében tudnánk meghatározni a legalapvetőbb szerződési feltételeket, az nagymértékben leegyszerűsítene a munkaerő szabad áramlásából fakadó problémákat. Egy ilyen megközelítés hosszútávon megszüntethetné a szociális különbségeket a belső piacon belül, és visszaszorítaná a munkaszerződéssel rendelkező, s az által "védett", illetve a semmilyen védelemmel nem bíró munkavállalók közötti diszkriminációt. Általánosságban elmondhatjuk, hogy nemzetközi szinten erős az igény a társadalombiztosítási és védelmi rendszerek tagállamok közötti összehangoltabb, hatékonyabb koordinációjára annak érdekében, hogy a művészek a mobilitás eredményeként ne szenvedjenek hátrányt, és ne veszítsék el az őket megillető juttatásokat. A művészek szabad mozgását illetően nincs világos, közzétett és átfogó tájékoztatás, így óriási szükség lenne ebben a témában egy könnyedén hozzáférhető információs anyag összeállítására.

A szellemi alkotások jogi védelme

A FIA és a FIM felhívja az Államokat, hogy teljes mértékben ismerjék el mind a zenei, mind az audiovizuális szektor előadóművészeinek jogát és ezzel biztosítsanak a szellemi alkotásoknak erős védelmet a média minden területén. Ezt a jogot az előadóművészek közösen és státuszuktól függetlenül is gyakorolhatják, így mérsékelve a megbízóikkal, illetve a munkájukat kereskedelmi célból felhasználókkal kialakult viszony kiegyensúlyozatlanságát.

Az előadóművészek bevonása a döntéshozó folyamatokba

A FIA és a FIM kérvényezi, hogy az előadóművészek kapjanak helyet az ebben a kiáltványban tárgyalt területeket érintő döntéshozatalban. Az előadóművészeknek, és az őket képviselő szervezeteknek jelen kell lenniük az irányvonalak meghatározásánál, a döntéshozó folyamatoknál, valamint ezek minden szintű kivitelezésénél és végrehajtásánál.

A FIM és a FIA készségesen vesz részt és nyújt segítséget mindenfajta hasonló témájú kezdeményezésben, párbeszédben és munkafolyamatban. További információk, illetve elérhetőségek weboldalukon találhatóak:

**FIA: www.fia-actors.com
FIM: www.fim-musicians.com**

„A kiáltvány a FIA „Manifesto on the Status of the Artist” c. kiadványának magyar fordítása, mely az EJI szakmai közreműködésével készült.”

¹ UNESCO. *Ajánlás a Művészek státuszáról.* (Recommendation concerning the Status of the Artist). 1980. október. I. I. Meghatározások (I. Definitions)

Kiáltvány a Művészek státuszáról

„A – státusz – szó egyrészt a művészeket körülvevő társadalmi megbecsülést fejezi ki, másrészt azon szabadságjogok elismerését, beleértve az erkölcsi, gazdasági és társadalmi jogokat, melyek egy művészt megilletnek.”¹

Bevezetés:

Az előadóművészekről általában a hírnév, a csillogás, a jólét jut eszünkbe. Többségüknek azonban választott hivatásuk meglehetősen bizonytalan megélhetést nyújt ingadozó, és sokszor nem elégséges bevétellel. A rendszertelen és kiszámíthatatlan munkavállalási lehetőségek, az atipikus szerződések, valamint a munkakörülmények fölötti ellenőrzés hiánya indokoltá teszi a művészek státuszának biztosítását és védelmét annak érdekében, hogy előadói pályafutásuk életképes maradjon. A jelenlegi trendek ugyanis, melyek nagyobb fokú „rugalmasságot” és mobilitást követelnek, az előadóművészek megélhetését veszélyeztetik. A Nemzetközi Színészszövetség (FIA – International Federation of Actors) és a Nemzetközi Zenészszövetség (FIM – International Federation of Musicians) ezen új kihívásokra reagálva cselekvést kezdeményez, valamint fel kívánja hívni a figyelmet néhány, az előadóművészek életét érintő tényezőre, melyeknek jelentőségét nem értékeli megfelelően. A kiáltvány végén pedig javaslatot teszünk ezen problémák elképzelhető megoldásaira.

Néhány kevésbé ismert tény az előadóművészek életéről:

1) Tartós munkaviszony nem létezik többé

Az Állam megváltozott szerepe a kultúra területén és a globalizáció hatása az előadóművészek munkavállalási gyakorlatát sem hagyta érintetlenül. Ez leginkább a foglalkoztatás nagymértékű elbizonytalanodásában és kiszámíthatatlanságában nyilvánul meg. A privatizációt és a projekt-központú munkamódszert támogató trendek a művészi megbízási szerződések időtartamának általános csökkenését eredményezik, mely másrészt az előadóművészek gyakoribb, de jóval rövidebb időszakokra szóló elkötelezettségét vonja maga után. Ezzel párhuzamosan nő az olyan előadóművészek száma, akik szabadúszóként, függetlenül dolgoznak, néha a kedvezőbb adózási feltételek miatt, vagy gyakrabban a munkavállalók után járó költségek és járulékok csökkentése érdekében. A függetlenséget sokkal inkább kényszerűségből, mintsem szabad akaratból választják.

2) A társadalombiztosítás és a nyugdíj kérdése ugyanolyan mértékben érinti az előadóművészeket, mint bármely más munkavállalót

A társadalombiztosítási-, nyugdíj- és adórendszerek gyakorlata nem megfelelőek, mivel azok nincsenek a művészek fent említett – rendhagyó munkakörülményeiből adódó sajátos igényekhez igazítva. Ez csökkenti a művészek jogos igényeit (mint amilyen például a munkanélküli segély, a betegbiztosítás stb.) és bonyolultabbá teszi a nyugdíj kiszámítását. A szórványos szerződésekből származó alacsony bevétel eredményeként sok „ön-foglalkoztató” előadóművész - munkáltató hiányában - nehezen tudja megengedni magának, hogy a megkívánt magánbiztosításokkal és nyugdíjjal rendelkezzen, s ettől, különösen életkoruk előrehaladtával egyre sebezhetőbbé válnak.

3) A foglalkozási egészségügyi és baleseti kockázatok együtt járnak a munkával, a biztosítás viszont nem mindig

Az adott ország egészségügyi rendszerének finanszírozásától és szabályozásától függően, a munkavállalási és társadalombiztosítási státuszból eredő azonos problémák miatt az előadóművészek nem rendelkeznek megfelelő egészségbiztosítással. Az előadóművészek, munkájuk jellegéből adódóan nagy valószínűséggel számíthatnak hosszabb-rövidebb távú munka-egészségügyi problémákra. Szintén foglalkozásukból eredő kockázat a munkahelyi baleset-, és sérülésveszély, melyet ugyancsak gyakran nem fedez megfelelően biztosítás. Az előadóművészek nagyon szeretnek dolgozni, még a megfelelő jogszabályi, illetve szerződéses biztonsági intéz-

kedések hiányában is, ezáltal még jobban ki vannak téve a fenti kockázatoknak.

4) A mobilitásnak ára van

Sok előadóművész életének természetes velejárója a mobilitás. A turnézás és a külföldi fellépések a művészi pályafutás fontos és sokszor kifizetődő részét képezik. A mobilitás az inspirációt is elősegíti, a különböző kulturális tradíciók keveredése útján, és bátorítja a kultúrák közti párbeszédet és a kulturális sokszínűséget. A mobilitás azonban tovább bonyolítja a már így is elég összetett és kusza munkavállalói státuszokat és szerződési feltételeket. A különböző országok társadalombiztosítási rendszerei közötti ingázás veszélyezteti az előadóművészek társadalombiztosítását és munkanélküli ellátását, például azzal, hogy megszakítja a juttatásukhoz szükséges járulékfizetési időszakot. A nyugdíj különösen macacs problémát jelent, mert a különböző országokban megfizetett nyugdíjjárulékok olyan nyugdíjat eredményez, amely kiszámíthatatlan és megigényelhetetlen.

5) A társulás szabadsága, a kollektív tárgyalások és a társadalmi párbeszéd létfontosságú

A szektorra jellemző kiszámíthatatlan és időnként elfogadhatatlan munkakörülményeknek köszönhetően az előadóművészek kiszolgáltatott helyzetben vannak. Ugyanígy, bár sok művész kénytelen szabadúszóként vagy függetlenül dolgozni annak érdekében, hogy munkát kapjon, ez semmiképpen nem jelenti azt, hogy ellenőrizhetik munkakörülményeiket. A szakmai szervezeteknek és szakszervezeteknek létfontosságú szerepe van az előadóművészek foglalkoztatásának és munkakörülményeinek a védelmében, valamint érdekeik képviseletében a kollektív tárgyalások során.

6) Az élethosszig tartó tanulás és a pályamódosítás lehetőségének támogatása az előadóművészek számára nem megfelelő

Néhány előadóművész szakmai lehetőségeit erősen meghatározza az, hogy milyen művészi tevékenységet végez, a jelentős pszichikai terhelés miatt. Ez különösen igaz például a táncosokra, akik közül sokan jóval korábban kénytelenek abbahagyni hivatásuk gyakorlását, mint a más területen dolgozók. Az előadóművészeknek továbbá, képességeik fenntartásának érdekében egész pályafutásuk alatt állandó gyakorlásra van szükségük ahhoz, hogy alkalmazkodni tudjanak a folyton változó körülményekhez. Az ehhez szükséges források és felszerelések hiányában azonban számukra ez nem mindig lehetséges. Az előadóművészeknek pályafutásuk során nincs elegendő alkalmuk

arra, hogy képzéseken vegyenek részt, hogy szakmailag más irányba is fejlődhessenek, és hogy egyéb munkaterületen is kipróbálhassák gazdag alkotói tehetségüket.

7) A szerzői jog és a szellemi tulajdon nem elvont fogalmak – az előadóművészek számára a megélhetést jelentik:

Sok előadóművész a szellemi tulajdonra alapozza szakmai hírnevét, és jut bevételhez előadása felhasználása után. Ám az iparág sajátosságai miatt az egyes megbízások közötti időszakokban rendszeresen lesznek munkanélküliek, és ilyenkor gyakran nincs más bevételük a korábbi előadások felhasználása után járó jogdíjakon kívül. Sokan közülük azonban gyenge tárgyalási pozícióban vannak, melynek eredményeképpen nem marad más választásuk, mint a tisztességtelen szerződési feltételekkel megállapodni, mely csökkenti a jövedelmüket, és az előadások felhasználása feletti ellenőrzést.

8) Az előadóművészeket gyakran kizárják az iparágukat és megélhetésüket érintő döntéshozói folyamatokból:

Az előadóművészek kulcsfontosságú szerepet játszanak abban a politikai keretben, amelyet az egyes államok kulturális életük vibrálása és fejlődése érdekében fenntarthatnak. Az előadók központi szerepet töltenek be a művészeti ágak fejlődésének minden szintjén, s közvetlenül érintettek minden olyan tevékenységben, mely a kultúra terjesztését célozza. Ezen felül minden a jelen kiáltványban eddig említett politikai terület közvetlen hatást gyakorol az előadóművészek életvitelére és munkakörülményeire, a társadalombiztosítás, a munkanélküli ellátás, az egészségügyi ellátás stb. útján. Egyértelmű tehát, hogy az előadóművészeket, illetve az őket képviselő szervezetek véleményének helye van ezekben a politikai vitákban, miközben gyakran mellőzik azokat.

A FIM és a FIA néhány főbb javaslata a művészek státuszának megújítására és megerősítésére, valamint az előadóművészek pályafutásának fenntarthatóságára:

A fentiekben kiemelt témakörök tükrében a FIM és a FIA felkéri a politikai döntéshozókat és vezetőket, hogy vegyék figyelembe ezeket a problémákat, és egy virágzó művészi és kulturális szektor megőrzésének és támogatásának érdekében újítsák meg és tartsák fent a Művészek Jogállását. Lassan harminc év telt el az a *Művészek státuszáról* szóló UNESCO Ajánlás megszületése óta, s az idő megérett az Ajánlás és az ebben foglalt politikai céltűzések átgondolására és megújítására. A FIM és a FIA ismételten felkéri az UNESCO-t, hogy újra kiemelten foglalkozzon az